

عکس: تانینا است

گره از کار فرو بسته خود بگشایند

تاریخ مشارکت فرهنگی توده زنان ایرانی از آیین های دینی آغاز شده است

کرونا بر همه ابعاد زندگی اجتماعی تأثیر گذاشته است. این را در تجربه های روزمره همگان می توان به وضوح مشاهده کرد از جمله فرایند زندگی روزمره زنان که در دسترس ترین مثال آن ایجاد تغییر در چگونگی برپایی مراسم آیینی دینی زنانه است. در سال های پیش از کرونا، روز به جای آوردن نذر، زنان گرد هم می آمدند و در طبخ نذری مشارکت می کردند یا در روضه خوانی های دهه های محرم و صفر مشارکت فعال داشتند. قرآن خوانی های دوره ای برگزار می کردند و ضمن برپایی آیین های مذهبی، فرصت فعالیت اجتماعی در قالب مجالس آیینی را نیز فراهم می آوردند. اما در مدت ۲ سال اخیر، به واسطه مخاطره آمیز بودن تجمع ها، برپایی آیین ها توسط زنان شمایل دیگری یافته است اما همچنان به قوت خود باقی است. تاکنون از خود پرسیده اید چگونه تشکلهایی این چنین در فراز و نشیب تاریخ اجتماعی دوام آورده اند و قوی تر و گسترده تر شده اند؟ چگونه زنان با هر هویت و جهان بینی ای که دارند، در امر متوسل شدن و مشارکت در آیین های دینی با یکدیگر همراه می شوند؟ چگونه تحت هر شرایطی به موعد مراسم هایشان که می رسند، پلاکاردهای: «بفرمایید روضه»، «انجمن متوسلین به چهارده معصوم» و غیره را برپا می دارند و دیگرهای آتش و شله زرد و دیکچه و شربت زعفرانشان را برپا می دارند و گرد هم می آیند تا نذرشان را ادا کنند یا گره از کار فرو بسته ای بگشایند؟

زنان در تشکلهای مذهبی رو به رشد هستند

زنان تشکلهای مذهبی را به حوزه ای برای مراودات اجتماعی خود تبدیل کرده اند. در ماهیت امر نیز آیین های دینی کارکردی دوسویه دارند: از یک سو متوسل شدن به نیروی نامتناهی الهی و از سوی دیگر حفظ انسجام گروهی. تشکلهای زنان نیز از این امر مستثنا نیستند. آیین های مذهبی پل ارتباطی میان زنان با شخصیت های متفاوت و رویکردهای متنوعی است که تحت پرچم توسل، یک گروه واحد و بزرگ تشکیل می دهند که رنگی همدلانه به محله و شهر می بخشد.

مجالس زنانه که میدان عمل گرایی زنان در حوزه اجتماعی بوده است قدمتی چند صدساله دارد. تاریخ اجتماعی زنان می گوید: در اعصار گذشته به ویژه عصر قاجاریه که توده زنان از حضور فعال در اجتماع منع شده اند و جایگاه فرهنگی زنان به اندرونی های منازل محدود بوده است. برگزاری مراسم آیینی به ویژه در محرم و صفر میدان مشترک و دلخواه برای گرد هم آمدن زنان بوده است، نوعی فعالیت اجتماعی که در آن زنان می توانستند با تأیید جامعه در زمان های مشخصی برای برپایی روضه خوانی، دوره های قرائت قرآن یا نذری پزان، یک گروه اجتماعی وسیع زنانه را شکل دهند که در آن ضمن برپایی مناسک، فرصت تعامل با دیگران و همدلی و همدردی فردی و اجتماعی را نیز تجربه می کردند. به عبارتی، مجالس زنانه در طول تاریخ اجتماعی زنان، بستر اجتماعی شدن زنان را فراهم می کرده اند.

آموزش تاب آوری در زنان در مجالس زنانه

مجالس مذهبی به ویژه در دهه های محرم و صفر، پل ارتباطی زنان با یکدیگر خارج از گروه های خانوادگی و فامیلی بوده است و همچنان این گونه است. زنان با توسل به دین و خدا باوری با برپایی مجالس آیینی، در پی کسب آرامش از طریق توسل و توکل بوده اند، فرصتی که از طریق مشارکت در آن توانسته اند به سایر جنبه های اجتماعی

زندگی خود نیز شکل ببخشند. انسجام گروهی خود را حفظ کنند و پایگاهی مستحکم و ثابت برای مشارکت در جامعه داشته باشند. تاریخ فرهنگی برپایی آیین های فرهنگی و مذهبی در جامعه زنان مؤید این امر است که برپایی مراسم نذری پزان، قرآن خوانی های دوره ای و روضه خوانی های زنانه به واسطه اینکه تأیید اجتماعی را به همراه داشته زیرا محافل دینی از منظر جامعه مکانی امن برای حضور زنان در دوره های مختلف تاریخی بوده، سبب شده است زنان بتوانند گروه های حمایتگر را تشکیل دهند و ضمن پرداختن به امور مذهبی و ارزشی خود، مهارت های زندگی را نیز به یکدیگر آموزش دهند. مهارت هایی نظیر تاب آوری در برابر بحران های خانوادگی و اجتماعی، کشف معنا های تازه برای زندگی، دریافت حمایت دیگران و تقویت ارزش هایی که متناسب با دوره زندگی شان بوده است، چه ارزش های مذهبی و چه ارزش های اجتماعی. در واقع، در گذار زمان، برگزاری آیین های مذهبی برای زنان به امری فراتر از تشکیل گروه برای طبخ نذری یا برگزاری سطحی روضه خوانی تبدیل شده است. زنان با برپایی مراسم مذهبی، به محله، شهر و محیط پیرامون خود جلوه و شمایل متفاوتی بخشیده اند. از سوی دیگر، در انتقال فرهنگ نیز نقش حائز اهمیتی داشته اند. انتقال ارزش های فرهنگی و تربیتی از نسلی به نسل دیگر به طور عمده از طریق زنان و به واسطه مشارکت در گردهمایی های آیینی بوده است. شما نیز اگر تجربه های گذشته یا حتی امروز خود را مرور کنید، به احتمال بسیار زیاد چنین تجربه ای را در خانواده خود داشته اید. از شور و اشتیاق ادای نذر به واسطه دست یافتن به خواسته قلبی تان گرفته تا مشارکت در مراسم ختم قرآن و ادعیه دینی. در این مشارکت ها نوعی پیوند اجتماعی رخ می دهد که سبب می شود زنان این تشکلهای مکان مناسبی برای حضور بیابند، آرامشی که در میان تلاطم دوران تجربه می کنند و هم دردانی که در سوگواری می یابند.

مراسم آیینی برای زنان آرامش بخش اند

مراسم آیینی برای زنان به عنصری الهی اجتماعی تبدیل شده است. کارکرد دوسویه این تشکلهای سبب پایداری آنان در طول زمان شده است. از یک سو، زنان با متوسل شدن به ایزد منان ارتباط ذهنی خود با خالق را به عنوان منبع آرامش و نجات دهندگی حفظ می کنند. از سوی دیگر، با تبدیل عمل فردی نیایش به عمل جمعی از طریق گروه ها، نیاز اجتماعی مورد توجه بودن در جامعه را برطرف می کنند زیرا انسان موجودی اجتماعی است و برای احساس رضایتمندی و شکوفایی خود نیازمند دریافت احترام و تأیید از سوی جامعه است. اگر شما نیز به چگونگی عملکرد مادران و مادر بزرگ های خود در فرایند زندگی و هویت یابی شان نگاهی گذرا داشته باشید، در مشاهده پذیرترین تجربه به انتقال نذر در بین زنان خانواده خود یا اطرافیان می رسید. مادر بزرگ هایی که برای رسیدن به خواسته ای که داشته اند متوسل شده اند و نذری کرده اند و پس از وفاتشان یکی از فرزندان نذر آنان را ادامه داده و این زنجیره در طول تاریخ فرهنگی جامعه حفظ شده است، از نسلی به نسل دیگر. احتمالاً شما نیز با جمله هایی نظیر «فلانی امام حسینی است» و «فلانی امام رضایی است» آشنا هستید، اصطلاح هایی که نشان دهند چگونگی هویت فرد مذکور است. این هویت ها در چنین تشکلهای از درون مراسم آیینی زنان به فرزندان و همسران و سپس همه جامعه سرایت کرده است. چهره آیینی مذهبی شهر که بخش بسیار مهمی از فرهنگ جامعه ما شده است، استمرارش را مدیون مشارکت فعالانه زنان در این حوزه است.

دکتر مهتاب علی نژاد

جامعه شناس

هنگامه

شهربانو

شنبه
۱۲ مهر ۱۴۰۰
۲۷ صفر ۱۴۴۳ شماره ۳۹۶

(۳)